

Provjera konstruktne i inkrementalne valjanosti Dimenzionalne Procjene Osobina Ličnosti (DiPOL)

Kopunović, Nataša

Master's thesis / Diplomski rad

2013

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:145769>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

PROVJERA KONSTRUKTNE I INKREMENTALNE VALJANOSTI
DIMENZIONALNE PROCJENE OSOBINA LIČNOSTI (DiPOL)

diplomski rad

Studentica: Nataša Kopunović

Mentorica: doc. dr. sc. Silvija Ručević

Osijek, 2013.

Sadržaj

Sažetak	
Uvod.....	1
Cilj, problemi i hipoteze.....	7
Cilj istraživanja.....	7
Problemi.....	7
Hipoteze.....	7
Metoda.....	8
Sudionici i postupak	8
Instrumenti.....	9
Rezultati	10
Faktorska analiza drugog reda upitnika DiPOL	13
Provjera konvergentno-divergentne valjanosti upitnika DiPOL	15
Rasprava	20
Zaključak.....	27
Literatura	28

Provjera konstruktne i inkrementalne valjanosti Dimenzionalne Procjene Osobina Ličnosti (DiPOL)

Evaluation of construct and incremental validity of the Dimensional Assessment of Personality Traits (DAPT)

Nataša Kopunović

Sažetak

Ovaj rad predstavlja upitnik koji spada u dimenzionalne pristupe izučavanju ličnosti i čija se primjena nastoji postići u domeni psihopatologije ličnosti, nazvan Dimenzionalna Procjena Osobina Ličnosti (DiPOL). Cilj ovog istraživanja bio je ispitati njegove psihometrijske karakteristike. Istraživanje je provedeno na uzorku od 398 učenika srednjih škola u Osijeku i Koprivnici u dobi od 15 do 18 godina. Za prikupljanje podataka korišteni su upitnik Dimenzionalne Procjene Osobina Ličnosti (Krupić, 2013), Inventar psihopatskih osobina mladih (The Youth Psychopathic Trait Inventory, Andershed, Kerr i sur., 2002) te Upitnik leksičkih opisa ličnosti (Lexi70) (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2006). Faktorskom analizom podataka dobiveno je da se 14 faktora nižeg reda grupira u 5 faktora višeg reda nazvanih: Kompulzivnost, Transcedentnost, Antagonizam, Negativno internalizirana emocionalnost i Introverzija. Rezultati ovog istraživanja ukazuju na dobre psihometrijske karakteristike dobivenih skala višeg reda.

Abstract

This paper presents a questionnaire that includes the dimensional approaches to the study of personality and whose application seeks to achieve in the field of personality psychopathology called Dimensional Assessment of Personality Traits (DAPT). The aim of this study was to examine psychometric characteristics of this questionnaire. The study was conducted on a sample of 398 high school students in Osijek and Koprivnica, aged 15 to 18. For collecting data, beside DAPT, were applied The Youth Psychopathic Trait Inventory, (Andershed, Kerr et al., 2002) and Lexical descriptions of personality questionnaire (Lexi70) (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2006). Factor analysis of the data showed that 11 factors of first order are grouped in 5 factors of second order called: Compulsivity, Transedence, Antagonism, Negative internalised emotionality and Introversion. Results of this study indicate good psychometric characteristics of the obtained higher order scales.

Ključne riječi: dimenzionalni pristup psihopatologiji ličnosti, Dimenzionalna Procjena Osobina Ličnosti (DiPOL), psihopatija

Keywords: dimensional approach to personality psychopathology, Dimensional Assessment of Personality Traits (DAPT), psychopath

Uvod

Danas se u psihologiji poremećaji ličnosti promatraju kao dijagnostičke kategorije, a kao takve su prvi put uvedene u jednu od najpoznatijih dijagnostičkih nomenklatura – 3. verziju Dijagnostičkog i statističkog priručnika o duševnim poremećajima (DSM-III, APA, 1980). Prema dosadašnjem Dijagnostičkom i statističkom priručniku za duševne poremećaje (DSM-IV; APA, 2000) sustav psihopatologije ličnosti pripada kategorijalnom pristupu te se svi poremećaji smatraju odvojenim i kvalitativno različitim entitetima od općenitih ekstreme osobina ličnosti (Larsen i Buss, 2007). Prema ovoj dijagnostičkoj nomenklaturi, u okviru poremećaja ličnosti postoji 10 kategorija poremećaja i 79 deskriptivnih kriterija na osnovu kojih se određuje o kojem se poremećaju radi u pojedinom slučaju (Krueger i sur., 2007). Dakle, u kategorijalnom pristupu usmjerenost je na određivanje kategorija poremećaja na način da su varijacije unutar kategorija minimalne, a između kategorija maksimalne što znači da su pojedinci unutar jedne kategorije međusobno slični s obzirom na obrasce ponašanja (Roth i von Collani, 2007). Istraživači na ovom području navode kako ovakav pristup poremećajima ličnosti ima niz prednosti poput jednostavne uporabe u slučaju kada kliničari moraju donjeti brzu dijagnozu za veliki broj pacijenata (Frances, 1993; Gunderson i sur., 1991; Millon i sur., 1996, prema Widiger i Simonsen, 2005). Pri tome postoji tipologija poremećaja koja je ranije utvrđena i koja kliničarima služi kao standardna referenca za donošenje dijagnoze (Frances, 1993; prema Widiger i Simonsen, 2005).

No, kategorijalni pristup dijagnosticiranju poremećaja ličnosti ima i niz nedostataka. Na primjer, kliničari nisu u mogućnosti odrediti specifičnu dijagnozu u slučaju osoba kod kojih poremećaj ličnosti nije adekvatno opisan s pomoću jedne od službenih dijagnoza unutar klasifikacijskog sustava (APA, 2000). Nadalje, postoje varijacije među osobama s istom dijagnozom s obzirom na dijagnostički kriterij prema kojem je dijagnoza postavljena, a te razlike nisu zanemarive. Kao još jedan problem u okviru ovog pristupa javlja se i postavljanje proizvoljnih granica između poremećaja ličnosti i normalnog funkcioniranja (Widiger i Simonsen, 2005). Neki od najočitijih problema kategorijalnog pristupa mogu se pronaći u ranijim izdanjima DSM klasifikacije. Kada je uveden, DSM-III (APA, 1980) je uključivao hijerarhijsku strukturu u kojoj su postojala pravila isključivanja te tako, na primjer, dijagnoza A isključuje dijagnozu B. Ova pravila ograničavala su istraživače i kliničare jer su sprječavala prikazivanje cjelokupnog skupa simptoma prisutnih kod klijenta, otežavala su izučavanje onih poremećaja koji su bili niže u takvoj hijerarhiji, a pravilo da su dijagnoze međusobno isključive

bilo je teško primjenjivo i uključivalo je subjektivnu i nerelevantnu dijagnostiku zasnovanu na nedostatnim empirijskim podacima i bez jasnih smjernica iz DSM-a (Clark, 2005). Posljedično, neki kliničari počeli su prihvaćati «neispravniji» način donošenja dijagnoze prema kojem se ne donosi dijagnoza A ukoliko postoji i dijagnoza B, dok su drugi ignorirali pravila kako bi otkrili njihove efekte. Iz ovih razloga pravila isključivanja su velikim dijelom uklonjena iz klasifikacijskog sustava DSM-III-R (American Psychiatric Association, 1987; prema Clark, 2005). Kao najočitiiji ishod uklanjanja pravila isključivanja javio se dijagnostički komorbiditet. On predstavlja pojavu u kojoj postoji visoki stupanj preklapanja simptoma poremećaja unutar jedne osi, kao i izvan osi. Ova pojava otežava taksonomiju u kojoj bi dijagnoze donešene na osnovi prepoznavanja tih simptoma trebale u najboljem slučaju biti zasebni entiteti. Mineka, Watson i Clark (1998; prema Clark, 2005) ističu kako komorbiditet raste prilikom pokušaja prekomjernog dijagnostičkog odjeljivanja dva poremećaja i u slučajevima kada poremećaji imaju zajedničke kriterije. Widiger i Clark (2000; prema Clark, 2005) istražujući noviju literaturu koja se bavi osnovama komorbiditeta i osporavanjem pretpostavki o postojanju jasnih granica između normalnog i patološkog ponašanja, dolaze do otkrića kako na komorbiditet utječu i genetski faktori i faktori okoline, ali da ti fenomeni nisu ograničeni na postojeće dijagnoze. Nadalje, ističu kako postoji visok stupanj preklapanja među samim poremećajima ličnosti te između poremećaja ličnosti i poremećaja s Osi I u DSM klasifikaciji. Nadalje, Widiger i Rogers (1989; prema Clark, 2005) su pregledom literature utvrdili postojanje visokog stupnja preklapanja među poremećajima s Osi II, pri čemu su zabilježili prosječno 85% višestrukih poremećaja ličnosti s Osi II na uzorcima bolesnika. Analizom drugih istraživanja (Zimmerman i Coryell, 1989; Oldham i sur., 1992; Marinangeli i sur., 2000; prema Clark, 2005) utvrđeno je kako su stope komorbiditeta Osi II visoke u uzorcima i pacijenata i onih koji to nisu kada je u dijagnostici korišten drugi instrument procjene i kada je istraživanje provedeno na različitim kulturama. Isto tako, odvajanje poremećaja ličnosti s Osi I i Osi II u DSM-III potaklo je istraživače da procijene odnose između tih dvaju širokih grupa psihopatologije (Clark, 2005). Tako Widiger i Shea (2001; prema Clark, 2005) ističu tri vrste odnosa među parovima komorbidnih poremećaja: spektar (npr. shizotipni poremećaji i shizofrenija), križanje (npr. granični poremećaj ima obilježja i poremećaja raspoloženja i poremećaja ličnosti) te preklapanje (npr. poremećaji ovisnosti dijele neke kriterije za dijagnostiku s antisocijalnim poremećajima ličnosti). Preklapanje postoji i između samih crta ličnosti i poremećaja ličnosti. Livesley i suradnici (1998; prema Clark, 2005) su utvrdili da osobine ličnosti kao zasebna kategorija i one osobine ličnosti uključene u poremećaje ličnosti imaju paralelnu strukturu, kako u genetskoj, tako i u okolinskoj

komponenti te da su u velikoj sličnosti s faktorima fenotipa. Ovi rezultati idu u prilog tome da se međusobno preklapanje ne može objasniti samo pomoću metodoloških faktora (Clark, 2005).

Kao odgovor na nedostatke kategorijalnog pristupa postupno se razvilo nekoliko dimenzionalnih modela čiji autori smatraju kako je osobine ličnosti moguće predstaviti kao dimenziju, odnosno kontinuum na kojem se osobe nalaze s obzirom na intenzitet izraženosti neke osobine. Dakle, iako je dosadašnja DSM-IV klasifikacija podrazumijevala da su poremećaji ličnosti različite i odvojene kategorije, istraživanja procjene poremećaja ličnosti daju rezultate koji idu u prilog dimenzionalnoj perspektivi (Regier, 2007). Dimenzionalni pristup sugerira da je razlika između normalnih i abnormalnih osobina ličnosti u njihovoj ekstremnosti, neprilagođenosti i rigidnosti (Larsen i Buss, 2007), odnosno da je sadržaj predstavljenih osobina ličnosti u različitoj mjeri prisutan kod svih pojedinaca te da su razlike u njihovim osobinama ličnosti kvantitativne (Mervielde i Asendorpf, 2000). Pomoću dimenzionalnog pristupa nastoji se jednostavno kvantificirati poremećaje ličnosti putem određivanja stupnja izraženosti postojećih simptoma poremećaja. Na ovaj način, omogućavajući točne brojčane podatke za donošenje dijagnoze prema DSM klasifikacijskom sustavu ili za procjenu ličnosti općenito, mogu se riješiti mnogi problemi klasifikacije koji su se činili nerješivim putem kategorijalnog pristupa. Isto tako, postoji mogućnost određivanja stupnja u kojem osobine ličnosti pojedinca odgovaraju prototipu pojedinog poremećaja ličnosti (APA, 2000). Prema nekim autorima, termin „poremećaj ličnosti“ sugerira da je ono što svi pojedinci u populaciji posjeduju, odnosno ličnost postalo u određenom stupnju iskrivljeno. Ovaj termin kao takav ukazuje na važnost konceptualizacije razlika između individualnih varijacija osobina ličnosti i nemogućnosti mehanizama ličnosti da obavljaju svoju funkciju (Krueger i sur., 2007). Dakle, bitno je razmotriti i činjenicu kako poremećaji ličnosti mogu biti i nešto više od klinički značajnih ekstremnosti ličnosti (Livesley i Jang, 2005; prema Krueger i sur., 2007). Konkretnije, sam pojam „poremećaj“ označava kako neki mehanizam ne funkcionira u skladu s njegovom namjenom, odnosno da je takav mehanizam disfunkcionalan i da ne dozvoljava pojedincu da se ponaša adaptivno (Wakefi, 1992; prema Krueger i sur., 2007). Ovaj problem pokušavaju riješiti brojni dimenzionalni pristupi u procjeni psihopatije ličnosti.

Procjenjuje se da danas postoji osamnaest alternativnih prijedloga dimenzionalne procjene poremećaja ličnosti (Widiger, 2005). Widiger i Sanderson (1995; prema Widiger, 2005) navode kako se neki od ovih modela temelje na jednostavnom pokušaju dodavanja dimenzionalnog profila već postojećim ili ponešto izmijenjenim dijagnostičkim kategorijama. Takve dimenzionalne pristupe razvili su Tyler i Johnson (1996), Oldham i Skodol (2000) te Westen i Shedler (2000), a prednost im je u tome što nude zadržavanje postojećih dijagnostičkih konstrukata čime će se olakšati prelazak na dimenzionalnu klasifikaciju. Ograničenja ovakvih

modela je vjerojatnost da će broj temeljnih dimenzija neadaptivnih obilježja ličnosti koji se koristi u današnjoj dijagnostici porasti. Drugi modeli temelje se na reorganizaciji ili pak proširenju postojećih dijagnostičkih kriterija u više klinički korisnijih i empirijski validnijih dimenzija neadaptivnih obilježja ličnosti. Ove modele razvili su Clark (1993), Harkness i McNulty (1994), Livesley (2003) te Shedler i Westen (2004), a uključeni su u dijagnostički i statistički priručnik DSM-IV. Treći dimenzionalni modeli poremećaja ličnosti nastoje identificirati spektar disfunkcionalnosti koji se kreće preko postojećih kategorija ličnosti, raspoloženja, anksioznosti, zlorabe psihoaktivnih tvari i drugih dijagnostičkih kategorija, a razvili su ga Siever i Davis (1991) te Krueger (2002) (Widiger, 2005). Nadalje, poremećaji ličnosti mogu biti na kontinuumu s poremećajima s Osi I, ali također mogu biti i na kontinuumu s općim funkcioniranjem ličnosti čime pridonose lakšem određivanju granice između normalnog i abnormalnog funkcioniranja ličnosti i određivanju postojanja simptoma poremećaja ličnosti u općoj populaciji (Livesley, 2003; Widiger i Sanderson 1995; prema Widiger, 2005). Iz navedenog proizlazi četvrta grupa modela koji teže integraciji klasifikacije poremećaja ličnosti s općim dimenzionalnim modelima ličnosti.

Iako postoji veći broj dimenzionalnih modela ličnosti, njih osam povezani su s DSM-IV klasifikacijom, a to su prije svih Eysenckov model (1987), Coste i McCraea (1990), Millona, Millona i Davisa (1994), Millona i suradnika (1996), modeli Benjamina (1996), Tellegena (1999), Cloningera (2000), Zuckermana (2002), Wigginsa (2003) te Milesov i Hempelov model (2004) (Widiger, 2005). Dosadašnji modeli mogu se podijeliti na teorijske i empirijske. Pri tome, teorijski modeli prvenstveno istražuju domenu „normalne“ ličnosti i omogućavaju diferencijaciju poremećaja ličnosti na temelju svojih pretpostavki, dok empirijski modeli sugeriraju da se simptomi svih poremećaja ličnosti mjere upitnicima te se njihova struktura formira na osnovu faktorske analize (Krupić, 2013). Petofaktorski model (FFM), kao i Zuckermanov Alternativni Petofaktorski model te Cloningerov model spadaju u teorijske pristupe dimenzionalnom modelu. Leksičkim studijama jezika identificirano je pet pet širokih dimenzija ličnosti u okviru Petofaktorskog modela: Neuroticizam, Ekstraverziju, Otvorenost prema iskustvu, Ugodnost i Savjesnost. No, najznačajniji nedostatak Petofaktorskog modela ličnosti jest da su neke skale nižeg reda prvenstveno usredotočene na uobičajene oblike funkcioniranja ličnosti, a ne na neprikladne što bi bilo od većeg interesa za kliničare (Widiger, 2005). Odnos između ličnosti i poremećaja ličnosti ispitivan je i u okviru Cloningerovog psihobiološkog modela prema kojem je konstrukt subjektivne dobrobiti osnovni psihološki konstrukt kojim se može razlikovati normalna od abnormalne razine ličnosti (Clark, 2005). Upotrebljivost ovog modela u svrhu dijagnosticiranja poremećaja ličnosti se još uvijek istražuje (Svrakic i sur., 2002). Među

dimenzionalne modele ubraja se i model Zuckremana, Kulhmana, Joiremana, Teta i Krafta iz 1993. godine koji se u literaturi navodi kao Alternativni petofaktorski model (eng. Alternative Five Factor Model; AFFM). Model je nastao na temelju faktorske analize subskala kojima se mjere osnovne dimenzije ličnosti ili temperamenta, naročito onih koje se koriste u psihobiološkim istraživanjima. Osnovne dimenzije koje sačinjavaju ovaj model su Socijalnost, Aktivnost, Impulzivno traženje uzbuđenja, Agresivnost-Hostilnost i Neuroticizam-Anksioznost (Widiger i Simonsen, 2005).

Potrebu za dimenzionalnom procjenom unutar psihopatologije ličnosti su, osim znanstvenika, prepoznali i kliničari te tako najnovije izdanje Dijagnostičkog i statističkog priručnika o duševim poremećajima (DSM-V; APA, 2013) predstavlja integraciju dimenzionalnih pristupa dijagnostici i klasifikaciji i postojećeg kategorijalnog pristupa. U okviru ove klasifikacije navodi se kako će ona omogućiti kliničarima veći raspon u procjeni brojnih kliničkih stanja te kako dijagnostika više ne podrazumijeva čvrstu granicu između normalnih osobina i poremećaja ličnosti (APA, 2013). No, s obzirom na osnovni problem dimenzionalnih pristupa, odnosno otežano odvajanje poremećaja ličnosti od normalne ličnosti, pred alternativnim modelima je izazov koji se odnosi na adekvatno pokrivanje i opisivanje stanja s kojima se stručnjaci svakodnevno susreću u kliničkoj praksi (Trull, 2005). Osim toga, iako postoji mogućnost da će jedan od navedenih modela imati veću važnost u odnosu na ostale u procjeni psihopatologije ličnosti, znanstvenici iz ovog područja smatraju kako za to postoji vrlo mala vjerojatnost te je očito kako je od izuzetnog značaja poticati veliki broj istraživanja i alternativne prijedloge koji bi poboljšali buduće dijagnostičke klasifikacije (Widiger i Simonsen, 2005).

Na temelju gore navedenih modela nastao je niz instrumenata namijenjenih dimenzionalnoj procjeni ličnosti, a dva najdominantnija hijerarhijska modela simptomatologije poremećala ličnosti su SNAP (Clark, 1993) i DAPP-BQ (Livesley i Jackson, 1989). Inventar Neadaptivne i Adaptivne Ličnosti (Schedule for Nonadaptive and Adaptive Personality; SNAP) je dimenzionalni model poremećaja ličnosti koji se sastoji od 375 čestica grupiranih u 12 skala koje prezentiraju dimenzije u podlozi poremećaja ličnosti, te 3 skale koje mjere osnovne dimenzije temperamenta. Tih 15 skala čine faktore nižeg reda koji se grupiraju u 3 faktora višeg reda; Pozitivna emocionalnost, Negativna emocionalnost i Dezinhibicija nasuprot zakločenosti koji odgovaraju trodimenzionalnom modelu ličnosti koji su razvili Tellegen, Watson i Clark (Simms i Clark, 2006). Upitnik Dimenzionalne Procjene Psihopatologije Ličnosti (Dimensional Assessment of Personality Psychopathology – Basic Questionnaire; DAPP-BQ; Livesley, Jackson i Schoeder, 1989) sastoji se od 290 čestica koje čine 18 skala, a njegove čestice su

osmišljene kako bi mjerile simptome poremećaja ličnosti prema DSM-III-R klasifikaciji (Bagge i Trull, 2003). Zajedničkom faktorskom analizom ova dva modela obično se dobiju četiri ranije opisana faktora koji, međutim, ne korenspodiraju s četiri od pet domena ličnosti prema Petofaktorskom modelu (Widiger, 2005). Iako Petofaktorski model ima znatnu empirijsku potporu, bilo bi netočno zaključiti kako hijerarhijska razina ličnosti Petofaktorskog modela pruža sve potrebne informacije za otkrivanje varijacija ličnosti (Harkness, 1992; prema Krueger i sur., 2007).

No, većina postojećih instrumenata namijenjenih dimenzionalnoj procjeni patologije ličnosti namijenjena je odraslim osobama. Osim toga, alternativni dimenzionalni modeli poremećaja ličnosti sadrže veliki broj čestica (npr. DAPP-BQ sadrži 290, SNAP 360 čestica itd.). S obzirom na navedeno, javila se potreba za konstrukcijom upitnika dimenzionalne procjene patologije ličnosti kod mladih koji bi uz manji broj čestica postigao zadovoljavajuće metrijske karakteristike. Kao rezultat, razvijen je Upitnik Dimenzionalne Procjene Osobina Ličnosti (DiPOL; Krupić, 2013) koji je nastao na osnovu izučavanja literature i popisa simptoma iz DSM-IV klasifikacije, a koji se koriste u psihodijagnostici poremećaja ličnosti. Kako bi ovaj upitnik bio primjenjiv u praktičnom radu potrebno je utvrditi njegove metrijske karakteristike, a s obzirom da autor ovog dimenzionalnog upitnika osobina ličnosti nastoji postići ujedno i njegovu primjenu u dijagnostici poremećaja ličnosti potrebno je ispitati postoje li uvjeti za takvu primjenu.

Cilj, problemi i hipoteze

Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati metrijske karakteristike i valjanost upitnika Dimenzionalne Procjene Osobina Ličnosti.

Problemi

1. Ispitati konstruktnu valjanost upitnika Dimenzionalne Procjene Osobina Ličnosti.
2. Ispitati konvergentno-divergentnu valjanost upitnika Dimenzionalne Procjene Osobina Ličnosti
3. Ispitati inkrementalnu valjanost upitnika Dimenzionalne procjene osobina ličnosti

Hipoteze

H1: Faktorskom analizom višeg reda na subskalama upitnika potvrdit će se petofaktorska struktura Dimenzionalne Procjene Osobina Ličnosti

H2: Dobiveni faktori upitnika DiPOL ostvarit će značajnu povezanost s normalnim crtama ličnosti sadržanim u upitniku Lexi70 i/ili sa psihopatskim tendencijama obuhvaćenim upitnikom YPI.

- a) Dimenzija Kompulzivnosti će biti statistički značajno pozitivno povezana s dimenzijom Savjesnost upitnika Lexi70 te dimenzijom Grandioznost upitnika YPI
- b) Dimenzija Transcedentnosti biti će statistički značajno pozitivno povezana s dimenzijom Otvorenost upitnika Lexi70
- c) Dimenzija Antagonizma pokazati će statistički značajnu pozitivnu povezanost sa sve tri skale višeg reda sadržane u upitniku YPI te dimenzijom Neprijatnost/Agresivnost upitnika Lexi70
- d) Dimenzija negativno internalizirane emocionalnosti biti će statistički značajno pozitivno povezana s dimenzijom Negativne emocionalnosti upitnika Lexi70 te dimenzijom Bezosjećajnost upitnika YPI.
- e) Dimenzija Introverzije će biti statistički značajno negativno povezana s dimenzijom Pozitivna emocionalnost upitnika Lexi70 i dimenzijom Bezosjećajnost /Neemocionalnost upitnika YPI

H3: Upitnik DiPOL će povrh dimenzija ličnosti mjerenih Lexi70 značajno pridonijeti objašnjenju varijance psihopatskih tendencija mladih.

Metoda

Sudionici i postupak

U ispitivanju su sudjelovali učenici gimnazija i strukovnih srednjih škola na području Osijeka i Koprivnice. Ukupno je sudjelovalo 398 sudionika od čega je 199 (50%) muškog i 199 (50%) ženskog spola. Raspon godina sudionika kreće se u intervalu od 15 do 18 godina. Ispitivanje je provedeno u manjim grupama ispitanika, bilo je anonimno i dobrovoljno, a sudionici su uz svoj pismeni pristanak pristupali postupku ispitivanja. Od ukupnog broja sudionika njih 118 (29,6%) pohađalo je treći razred srednje škole dok je 280 (70,4%) sudionika bilo iz četvrtih razreda.

Tablica 1. Prikaz zastupljenosti sudionika prema vrsti škole, spolu i razredima.

Vrsta škole		Spol		Razred	
Gimnazija	Strukovna	Muški	Ženski	Treći	Četvrti
152	246	199	199	118	280

Ispitivanje je provedeno u manjim grupama sudionika pri čemu je sudionicima objašnjeno kako je istraživanje potpuno anonimno i kako će se dobiveni podaci koristiti isključivo u svrhu izrade diplomskog rada te da upitnike rješavaju iskreno i samostalno. Nakon toga od svakoga sudionika tražio se pismeni pristanak za sudjelovanje u istraživanju. Prije samog ispitivanja pročitana je uputa za rad a zatim je sudionicima podijeljen skup upitnika koji su sačinjavali Dimenzionalna Procjena Osobina Ličnosti (DiPOL), Upitnik leksičkih opisa ličnosti (Lexi70) te Inventar psihopatski osobina mladih (YPI). Slijed navedenih upitnika bio je rotiran kako bi se otklonio mogući utjecaj sistematskih faktora. Ispunjavanje upitnika trajalo je oko 45 minuta, odnosno cijeli školski sat.

Instrumenti

Dimenzionalna procjena osobina ličnosti – DiPOL (Krupić, 2013) je instrument za procjenu osnovnih psiholoških obilježja prema kojima se dijagnosticiraju poremećaji ličnosti. Sastoji se od 93 čestice na skali Likertova tipa pri čemu sudionici trebaju zaokružiti jedan od ponuđenih odgovora (1= uopće se ne odnosi na mene, 2 = donekle se ne odnosi na mene, 3 = niti se odnosi niti se ne odnosi na mene, 4 = donekle se odnosi na mene i 5 = u potpunosti se odnosi na mene) u ovisnosti o tome koliko neka izjava opisuje način na koji se najčešće osjećaju i razmišljaju. Upitnik se sastoji od 14 subskala prvog reda koje formiraju pet faktora višeg reda: Kompulzivnost, Transcedentnost, Antagonizam, Negativno internalizirana emocionalnost i Introverzija. U prijašnjim istraživanjima dobiveni koeficijenti unutarnje konzistencije (Cronbach alpha) iznose između 0,61 i 0,83 (Krupić, 2013).

Upitnik leksičkih opisa ličnosti - Lexi70 (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2006). Upitnik se sastoji od 70 čestica i daje podatke o mjerama pet dimenzija ličnosti: Pozitivna emocionalnost, Negativna emocionalnost, Otvorenost, Savjesnost te Neprijatnost/Agresivnost. Svaka od ovih dimenzija sastojise od dvije ili tri subskale. Dvije dodatne dimenzije koje se odnose na proces samoevaluacije su Pozitivna i Negativna valencija. Skale za odgovore na čestice Likertovog su tipa i imaju pet stupnjeva (1 = uopće se ne odnosi na mene, 2 = ne odnosi se na mene, 3 = niti se odnosi niti se ne odnosi na mene, 4 = prilično se odnosi na mene i 5 = u potpunosti se odnosi na mene) pri čemu sudionici odabiru stupanj u kojem se osobno slažu s pojedinom tvrdnjom. Koeficijenti unutarnje konzistencije subskala upitnika iznose između 0,68 i 0,92.

Inventar psihopatskih osobina mladih - YPI (Andershed i sur., 2002). Inventar je namijenjen mjerenju psihopatskih osobina mladih u dobi od 12 do 18 godina. Sastoji se od 50 tvrdnji za koje sudionik na skali Likertovog tipa od četiri stupnja treba odrediti u kolikoj se mjeri neka tvrdnja odnosi na njega (1 = uopće se ne odnosi na mene, 2 = ne odnosi se na mene, 3 = prilično se odnosi na mene i 4 = u potpunosti se odnosi na mene). Čestice inventara organizirane su u 10 podljestvica koje čine tri međusobno povezana faktora: Faktor Grandioznost-Manipulativnost, Faktor Bezosjećajnost-Neemocionalnost (BN) i Faktor Impulzivnost-Neodgovornost (IN). Koeficijenti unutarnje konzistencije subskala upitnika iznose između 0,80 i 0,89.

Rezultati

Provjerom normaliteta distribucija pojedinačnih skala Kolmogorov-Smirnovljevim testom dobiveno je da se distribucije rezultata gotovo svih korištenih skala značajno razlikuju od normalne, osim skala Grandioznosti i Sklonosti depresivnosti DiPOL-a i skale Neprijatnosti/Agresivnosti upitika Lexi70. Pri tome je negativna asimetričnost utvrđena za skale Radoholizma, Potrebe za redom, Dezinhibicije, Nihilizma, Religioznosti i Straha od napuštanja upitnika DiPOL dok su ostale skale ovog upitnika i upitnika Lexi70 i YPI pozitivno asimetrične. Međutim, sve skale pri vizualnoj inspekciji imaju izgled normalnih, a prema Klineu (2005) zadovoljavajućim se smatraju koeficijenti asimetričnosti unutar raspona ± 3 i koeficijenti spljoštenosti u rasponu ± 10 . Budući da su koeficijenti asimetričnosti svih skala u ovom istraživanju unutar raspona $\pm 0,5$ te unutar raspona ± 1 pri testiranju spljoštenosti u obradi su korišteni parametrijski postupci.

Prije testiranja hipoteza, izračunati su parametri deskriptivne statistike za sva tri korištena upitnika, a rezultati su prikazani u tablicama 2., 3. i 4. Potrebno je naglasiti kako se skala Sklonost depresivnosti sastoji od subskala Emocionalna nestabilnost i Nisko samopouzdanje, dok su u skalu Socijalna udaljenost uključene subskale Socijalna neprihvaćenost i Neprihvaćanje okoline. Navedene subskale mogu se, u skladu s potrebama istraživanja, koristiti i odvojeno (Krupić, 2013). Kao što se može vidjeti iz tablice 2. gotovo sve skale upitnika DiPOL imaju zadovoljavajuće metrijske karakteristike, dok najniže koeficijente pouzdanosti imaju skala Dezinhibiranosti i skala Socijalne udaljenosti.

Tablica 2. Rezultati deskriptivne analize skala Dimenzionalne Procjene Osobina Ličnosti (DiPOL)

	Broj čestica	M	SD	T _{min}	T _{max}	R _{min}	R _{max}	α	M(r)
Kompulzivnost									
PERF	5	14,97	3,63	5	25	5	25	0,624	0,25
RAD	5	17,07	4,02	5	25	5	25	0,740	0,37
PZR	5	15,42	4,01	5	25	5	25	0,695	0,31
GRA	7	19,67	5,56	7	35	7	35	0,792	0,35
Transcedentnost									
REL	4	10,80	4,10	4	20	4	20	0,699	0,36
VUN	4	10,41	3,55	4	20	4	20	0,628	0,30
Antagonizam									
IMP	9	28,62	6,84	9	45	13	45	0,802	0,30
DEZ	6	16,76	4,34	6	30	6	28	0,573	0,19
NIH	5	17,03	3,79	5	25	8	25	0,685	0,31
Negativno internalizirana emocionalnost									
SA	8	17,56	5,27	8	40	8	35	0,715	0,24
SD	13	30,47	8,05	13	75	13	60	0,807	0,24
Introverzija									
SON	7	25,58	5,71	7	35	7	35	0,801	0,37
SU	8	19,75	4,80	8	40	8	40	0,582	0,14
BO	7	16,88	5,61	7	35	7	35	0,775	0,33

Legenda: T_{min}- teorijski minimum; T_{max}- teorijski maksimum; R_{min}- postignuti minimum; R_{max}= postignuti maksimum; M(r)- prosječne korelacije među česticama; PER – Perfekcionizam; RAD – Radoholizam; PZR – Potreba za redom; GRA – Grandioznost; REL – Religioznost; VUN – Vjera u nadnaravno; IMP – Impulzivnost; DEZ – Dezinhibiranost; NIH – Nihilizam; SA – Socijalna anksioznost; SD – Sklonost depresivnosti; SON – Strah od napuštanja; SU – Socijalna udaljenost; BO - Bezosjećajnost

U tablici 3. prikazani su parametri deskriptivne statistike skala Upitnika leksičkih opisa ličnosti (Lexi70), kao i Upitnika psihopatskih osobina mladih. Većina Lexi70 skala ima zadovoljavajuće metrijske karakteristike, pri čemu skala Otvorenosti ima najniži koeficijent pouzdanosti. Osim toga, dimenzija Grandioznosti - Manipulativnosti i Impulzivnosti-Neodgovornosti imaju zadovoljavajuće metrijske karakteristike, dok skala Bezosjećajnosti - Neemocionalnosti ima izuzetno nisku pouzdanost.

Tablica 3. Rezultati deskriptivne analize skala Upitnika leksičkih opisa ličnosti (Lexi70) i Inventara psihopatskih osobina mladih

	Broj čestica	M	SD	T _{min}	T _{max}	R _{min}	R _{max}	α	M(r)
Lexi70									
PE	10	40,04	5,40	10	50	14	50	0,802	0,29
NV	10	20,29	6,78	10	50	10	46	0,849	0,36
N/A	10	28,32	8,00	10	50	10	48	0,835	0,33
O	10	32,51	5,54	10	50	17	48	0,660	0,17
PV	10	28,93	7,06	10	50	11	50	0,846	0,36
S	10	32,64	6,91	10	50	15	50	0,824	0,32
NE	10	25,35	7,10	10	50	10	50	0,818	0,31
Inventar psihopatskih osobina mladih									
G/M	20	41,79	11,08	20	100	20	73	0,826	0,54
B/N	15	34,81	5,28	15	75	22	49	0,404	0,17
I/N	15	37,99	7,68	15	75	17	60	0,705	0,49

Legenda: T_{min}- teorijski minimum; T_{max}- teorijski maksimum; R_{min}- postignuti minimum; R_{max}= postignuti maksimum; M(r)- prosječne korelacije među česticama; PE – Pozitivna emocionalnost; NV – Negativna valencija; N/A – Neprijatnost/Agresivnost; O – Otvorenost; PV – Pozitivna valencija; S – Savjesnost; NE – Negativna emocionalnost; G/M – Grandioznost/Manipulativnost; B/N – Bezosjećajnost/Neemocionalnost; I/N – Impulzivnost/Neodgovornost

Kako bi se provjerila faktorska struktura ranije dobivenih skala upitnika Dimenzionalne Procjene Osobina Ličnosti u daljnjoj obradi korištena je faktorska analiza drugog reda.

Faktorska analiza drugog reda upitnika DiPOL

Ranijim istraživanjima dobiveno je kako upitnik DiPOL sadrži 14 skala (Krupić, 2013). U ovom istraživanju korištena je faktorska analiza drugog reda kako bi se provjerilo mogu li se ranije dobiveni faktori koji predstavljaju pojedinačne skale ovog upitnika svesti na nekoliko dimenzija višeg reda. Faktorskom analizom drugog reda uz kosokutnu oblimin rotaciju dobiveno je pet faktora višeg reda, a Kaiser-Meyer-Olkinov (KMO) koeficijent iznosi 0,719. Karakteristični korjени kreću se od 0,24 za skalu Strah od napuštanja do 3,23 za skalu Radoholizma. U tablici 4. prikazana je matrica obrasca.

Tablica 4. Matrica obrasca faktorske analize skala DiPOL-a uz Oblimin rotaciju

	Faktori				
	1	2	3	4	5
Radoholizam	0,862				
Perfekcionizam	0,821				
Potreba za redom	0,763				
Grandioznost	0,523		0,338		
Vjera u nadnaravno		0,794			
Religioznost		0,757			
Dezinhibiranošć			0,799		
Impulzivnošć			0,789		
Nihilizam			0,584		
Socijalna anksioznost				0,907	
Sklonošć depresivnošć				0,770	
Socijalna udaljenošć				0,572	0,546
Bezosećajnošć					0,821
Strah od napušćanja					0,809

Kao što se može vidjeti iz tablice 4., djelomično je potvrđena petofaktorska struktura upitnika DiPOL, pri čemu su na prvom faktoru saturirane skale Radoholizma, Perfekcionizma i Potrebe za redom. Ovaj faktor autor upitnika nazvao je Kompulzivnost (Krupić, 2013). Drugi faktor saturiran je skalama Vjere u nadnaravno i Religioznosti i nazvan je Transcedentnost, dok treći je faktor saturiran skalama Dezinhibiranosti, Impulzivnosti i Nihilizma i kao takav nosi naziv Antagonizam. Četvrti faktor saturiran je skalama Socijalne anksioznosti i Sklonosti depresivnosti, a ove skale objedinjene su u nadređenu skalu Negativno internalizirane emocionalnosti. Peti faktor saturiran je skalama Bezosjećanosti i Straha od napuštanja te je kao skala višeg reda nazvan skalom Introverzije. Iz dobivenih rezultata uočljivo je kako je skala Socijalne udaljenosti podjednako saturirana dvama faktorima. Autor upitnika, na osnovu ranije dobivenih podataka, skalu Socijalne udaljenosti pridodaje petom faktoru (Krupić, 2013).

Kao sljedeći korak izračunate su međusobne korelacije skala više reda upitnika DiPOL, a rezultati su prikazani u tablici 5.

Tablica 5. Korelacijska analiza faktora višeg reda DiPOL-a

	KOMP	TRANSC	ANTAG	NIE	INTRO
KOMP		0,16**	0,15**	0,00	0,06
TRANSC			0,23**	0,21**	-0,11*
ANTAG				0,31**	0,12*
NIE					0,08
INTRO					

Legenda:**- $p < 0,01$; *- $p < 0,05$; KOMP – Kompulzivnost; TRANSC – Transcedentnost; ANTA – Antagonizam; NIE – Negativno internalizirana emocionalnost; INTRO – Introverzija

Kao što se može vidjeti iz tablice 5. skale su u međusobno niskim korelacijama osim skala Negativno internalizirane emocionalnosti i Antagonizma ($r = 0,31$, $p < 0,01$), a osnova ovakve povezanosti bit će objašnjena u daljnjem tekstu.

Provjera konvergentno-divergentne valjanosti upitnika DiPOL

Kako bi se provjerila konvergentno-divergentna valjanost dobivenih faktora drugog reda provedena je korelacijska analiza skala višeg reda DiPOL-a s upitnikom Lexi70 i upitnikom YPI. U tablicama 6. i 7. prikazani su rezultati korelacijske analize skala višeg reda upitnika DiPOL te skala višeg i nižeg reda upitnika YPI.

Tablica 6. Korelacije skala višeg reda DiPOL-a i skala višeg reda Inventara psihopatskih osobina mladih

	KOMP	TRANSC	ANTAG	NIE	INTRO
G/M	0,17**	0,16**	0,52**	-0,02	0,27**
B/N	0,20**	0,18**	0,38**	0,10*	0,32**
I/N	-0,14**	0,15**	0,60**	0,04	0,07

Legenda: ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$; KOMP – Kompulzivnost; TRANSC – Transcedentnost; ANTAG – Antagonizam; NIE – Negativno internalizirana emocionalnost; INTRO – Introverzija; G/M - Grandioznost/Manipulativnost; B/N – Bezosjećajnost/Neemocionalnost; I/N – Impulzivnost/Neodgovornost

Većina korelacija je pozitivna i kreće se u rasponu od gotovo nepostojećih do umjerenih. Pri tome Antagonizam ostvaruje najveću povezanost sa sve tri dimenzije Inventara psihopatskih osobina mladih te su te korelacije ujedno i najveće u odnosu na ostale korelacije Inventara psihopatskih osobina mladih s ostalim dimenzijama upitnika DiPOL. Najmanja povezanost utvrđena je između skale Grandioznost/Manipulativnost Inventara psihopatskih osobina mladih i skale Negativno internalizirana emocionalnost upitnika DiPOL.

Nadalje, izračunate su korelacije skala višeg reda upitnika DiPOL i skala nižeg reda Inventara psihopatskih osobina mladih, a rezultati su prikazani u tablici 7.

Tablica 7. Korelacije skala višeg reda DiPOL-a i skala nižeg reda Inventara psihopatskih osobina mladih

	KOMP	TRANSC	ANTAG	NIE	INTRO
Neiskreni šarm	0,15**	0,15**	0,48**	-0,06	0,13*
Grandioznost	0,34**	0,15**	0,26**	-0,09	0,24**
Laganje	-0,06	0,12*	0,47**	0,15**	0,23**
Manipulativnost	0,13*	0,11*	0,46**	-0,05	0,28**
Bezobzirnost	0,06	0,14**	0,41**	0,06	0,32**
Neemocionalnost	0,22**	0,01	0,18**	-0,07	0,50**
Bezosjećajnost	0,12*	0,24**	0,17**	0,25**	-0,26**
Traženje uzbuđenja	0,08	0,14**	0,47**	-0,03	0,12*
Impulzivnost	-0,13*	0,13*	0,53**	0,07	-0,07
Neodgovornost	-0,26**	0,09	0,44**	0,04	0,12*

Legenda:** $p < 0,01$; * $p < 0,05$; KOMP – Kompulzivnost; TRANSC – Transcedentnost; ANTAG – Antagonizam; NIE – Negativno internalizirana emocionalnost; INTRO – Introverzija

Iz tablice 7. može se vidjeti kako očekivano najveće korelacije s većinom skala Inventara psihopatskih osobina mladih ima dimenzija Antagonizma koja je umjereno i pozitivno povezana s Neiskrenim šarmom, Laganjem, Manipulativnošću, Bezobzirnošću, Traženjem uzbuđenja, Impulzivnošću te Neodgovornošću. Nadalje, Introverzija ima najveću povezanost s Bezobzirnošću te Neemocionalnošću, odnosno onim skalama koje pripadaju nadređenoj skali Bezosjećajnosti/Neemocionalnosti s kojom je ova dimenzija u prijašnjoj analizi imala najveću povezanost.

Kako bi se dalje provjerila valjanost upitnika DiPOL izračunate su korelacije njegovih skala višeg reda sa skalama upitnika Lexi70, a rezultati su prikazani u tablici 8.

Tablica 8. Korelacije skala višeg reda DiPOL-a i upitnika Lexi70

	KOMP	TRANSC	ANTAG	NIE	INTRO
PV	0,43**	0,13**	0,27**	0,14**	0,16**
NV	-0,09	0,09	0,53**	0,21**	0,29**
PE	0,16**	0,22**	-0,02	-0,22**	-0,45**
N/A	0,08	0,14**	0,68**	0,22**	0,00
NE	0,02	0,13**	0,40**	0,65**	-0,01
O	0,47**	0,19**	0,14**	-0,02	0,08
S	0,61**	0,04	-0,26**	-0,27**	-0,07

Legenda: ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$; KOMP – Kompulzivnost; TRANSC – Transcedentnost; ANTAG – Antagonizam; NIE – Negativno internalizirana emocionalnost; INTRO – Introverzija; PV - Pozitivna valencija; NV – Negativna valencija; PE- Pozitivna emocionalnost; N/A – Neprijatnost/Agresivnost; NE – Negativna emocionalnost; O – Otvorenost; S – Savjesnost;

Kao što se može vidjeti iz tablice 8., pojedini faktori višeg reda upitnika DiPOL, osim povezanosti sa psihopatskim tendencijama mjenim Inventarom psihopatskih osobina mladih, ostvaruju povezanost i s normalnim crtama ličnosti koje ispituje upitnik Lexi70. Tako Kompulzivnost ima navišu povezanost s Pozitivnom valencijom, Otvorenošću i Savjesnošću. Nadalje, iako je očekivano kako će povezanost Tanscedentnosti i Otvorenosti biti visoka, dobiveni rezultati ukazuju na nisku povezanost. Antagonizam je u najvećim korelacijama upravo s onim crtama ličnosti upitnika Lexi70 čiji se ekstremni rezultati povezuju sa psihopatijom što je očekivano s obzirom na dobivenu povezanost ove domene upitnika DiPOL sa psihopatskim tendencijama u okviru Inventara psihopatskih osobina mladih. Negativno internalizirana emocionalnost najviše korelacije ima sa srodnom dimenzijom Negativne emocionalnosti, dok je Introverzija negativno povezana s Pozitivnom emocionalnošću.

Kako je već rečeno, upitnik DiPOL nastoji se uvrstiti među instrumente koji se koriste u okviru psihopatologije ličnosti. Njegova prediktivna snaga za predviđanje psihopatskih oblika doživljavanja i ponašanja ispitana je utvrđivanjem inkrementalne valjanosti skupine varijabli koje su izlučene kao zasebne dimenzije faktorskom analizom. Naime, veliki broj autora smatra kako bi novi konstrukti u psihologiji trebali objašnjavati onaj udio varijance koji nije objašnjen ranijim i dobro utemeljenim konstruktima (Brackett i Mayer, 2003). S obzirom da je na temelju dosadašnjih analiza povezanosti skala upitnika DiPOL i Lexi70 utvrđeno da nekoliko skala bilježi nisku do umjerenu međusobu povezanost provedena je hijerarhijska regresijska analiza u

kojoj su tri skale višeg reda Inventara psihopatskih osobina mladih korištene kao kriterijske varijable, a skale višeg reda upitnika DiPOL i skale upitnika Lexi70 kao prediktori. Rezultati su prikazani u tablici 9.

Tablica 9. Hijerarhijska regresijska analiza uz skale višeg reda Inventara psihopatskih osobina mladih kao kriterijske varijable

	β		
	G/M	B/N	I/N
1. Lexi70			
Pozitivna emocionalnost	0,01	0,01	0,21**
Negativna valencija	0,47**	0,32**	0,28**
Neprijatnost/Agresivnost	0,07	0,03	0,29**
Otvorenost	0,11**	0,12*	0,04
Pozitivna valencija	0,42**	0,12*	0,04
Savjesnost	-0,13**	0,08	-0,38**
Negativna emocionalnost	-0,13**	0,04	-0,12**
R ²	0,58**	0,20**	0,41**
2. Lexi70			
Pozitivna emocionalnost	0,00	0,11*	0,17**
Negativna valencija	0,42**	0,21**	0,17**
Neprijatnost/Agresivnost	-0,06	-0,07	0,03
Otvorenost	0,09	0,07	0,06
Pozitivna valencija	0,35**	0,01	-0,07
Savjesnost	-0,13**	0,09	-0,29**
Negativna emocionalnost	-0,07	0,06	-0,02
DiPOL			
Kompulzivnost	0,05	0,05	-0,07
Transcedentnost	0,06	0,09	0,05
Antagonizam	0,24**	0,25**	0,49**
Negativno internalizirana emocionalnost	-0,12**	-0,04	-0,21**
Introverzija	0,06	0,29**	0,05
R ²	0,62**	0,31**	0,52**
F	7,30	11,86	17,61
ΔR ²	0,04**	0,11**	0,11**

Legenda: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; **; β-regresijski koeficijent; R²-koeficijent multiple determinacije; ΔR²- razlika u koeficijentu multiple determinacije; F- F omjer; G/M - Grandioznost/Manipulativnost; B/N –Bezosjećajnost /Neemocionalnost; I/N – Impulzivnost/Neodgovornost

Kao što se može vidjeti u tablici 9., u prvom koraku crte ličnosti upitnika Lexi70 predviđaju sve tri dimenzije Inventara psihopatskih osobina mladih. Pri tome su Negativna valencija, Otvorenost i Pozitivna valencija značajni pozitivni prediktori dimenzije Grandioznost/Manipulativnost. Slično tome, navedene crte ličnosti su pozitivni prediktori i dimenzije Bezosjećajnost/Neemocionalnost, dok su Pozitivna valencija, Negativna valencija i Neprijatnost/Agresivnost pozitivni prediktori dimenzije Impulzivnost/Neodgovornost. Značajni negativni prediktori ove dimenzije su Savjesnost i Negativna emocionalnost.

Dakle, osobe koje postižu visoke rezultate na skalama Negativne valencije i Pozitivne valencije ujedno češće izvještavaju o grandiozno-manipulativnom interpersonalnom stilu, afektivnim deficitima te impulzivno-neodgovornom ponašajnom stilu. Također, o grandiozno-manipulativnom i bezosjećajno-neemocionalnom interpersonalnom stilu češće izvještavaju osobe otvorene prema iskustvu, dok neprijatni i agresivni pojedinci sebe češće opisuju kao impulzivne i neodgovorne u odnosima koji uključuju druge osobe.

Nadalje, dimenzije Antagonizma i Introverzije pokazale su se kao bolji prediktori domene Bezosjećajnosti/Neemocionalnosti, a sam Antagonizam domene Impulzivnosti/Neodgovornosti u odnosu na ostale dimenzije upitnika DiPOL ali i facete upitnika Lexi70. Upitnik DiPOL, pored upitnika Lexi70, značajno pridonosi objašnjenju varijance sve tri domene psihopatskih tendencija, a pri tome je njegov najznačajniji doprinos objašnjenju domena Bezosjećajnost/Neemocionalnost te Impulzivnost/Neodgovornost. Skale Kompulzivnosti i Transcedentnosti nisu se pokazale značajnim prediktorima niti jedne domene psihopatije mjerene Inventarom psihopatskih osobina mladih. Skala Negativno internalizirane emocionalnosti nije značajan prediktor domene Bezosjećajnost/Neemocionalnost, a skala Introverzije domene Impulzivnost/Neodgovornost i Grandioznost/Manipulativnost.

Rasprava

Faktorskom analizom drugog reda oobiveni su rezultati koji ukazuju na petofaktorsku strukturu upitnika DiPOL. Korelacijske matrice koje su dobivene prijašnjim meta analizama različitih upitnika poput DAPP-BQ i SNAP dovode do zaključaka kako postoje četiri ili pet glavnih faktora (Trull, 2005). Krupić (2013) prvi faktor dobiven faktorskom analizom višeg reda upitnika DiPOL koji je saturiran skalama Radoholizma, Perfekcionizma i Potrebe za redom naziva Kompulzivnost te navodi kako osobe koje postižu visoke rezultate na ovoj skali upitnika pokazuju izraženiju usmjerenost na izgradnju karijere nego na održavanje toplih ljudskih odnosa, da svoje principe i pravila provode i u situacijama u kojima isti mogu predstavljati problem u odnosima s okolinom te da ukoliko takvim načelima i ponašanjima postignu svoj cilj imaju osjećaj više vrijednosti, životne svrhe i ovladavanja okolinom. Drugi faktor pod zajedničkim imenom Transcedentnost objedinjuje domene Religioznost i Vjeru u nadnaravno te osobe koje postižu visoke rezultate na ovom faktoru u DiPOL-u imaju sklonost zaključivati na osnovu neprovjerenih informacija i stvarati diskutabilne konstrukcije u životu. Osobe koje na DiPOL-u postignu visoke rezultate na faktoru Antagonizma koji je saturiran skalama Dezinhibiranosti, Impulzivnosti i Nihilizma autor opisuje kao sklone sudjelovanju u konfliktima i započinjanju istih, impulzivne te kao osobe koje ne mare za osjećaje drugih i ne brinu o dugoročnim posljedicama vlastitog ponašanja. Četvrti faktor, odnosno Negativno internalizirana emocionalnost u koji su uključene skale Socijalne anksioznosti i Sklonosti depresivnosti opisan je kao sklonost doživljavanju depresije i anksioznosti te se navodi kako su eksternalizirane emocionalne reakcije zastupljene u faktoru Antagonizam. Dakle, u okviru ovog faktora negativni emocionalni doživljaji ograničeni su na one internalizirane kako bi se domena faktora koju ova skala ispituje što preciznije odredila (Krupić, 2013). Za osobe visoko na dimenziji Introverzije, koja predstavlja peti faktor saturiran skalama Bezosjećanosti, Socijalne udaljenosti i Straha od napuštanja, Krupić (2013) navodi kako su takvi pojedinci koji postižu visoke rezultate na ovom faktoru neskloni druženju, održavaju vrlo hladne i površne odnose s drugim osobama, imaju visok osjećaj autonomije, ne traže podršku ostalih i ne pružaju istu. U faktorskoj analizi uočljivo je kako skala Socijalne udaljenosti bilježi približno jednake saturacije i u faktoru Negativno internalizirane emocionalnosti i u faktoru Introverzije. Ranijim istraživanjima dobiveno je kako su kod ispitanika kod kojih je ranije dijagnosticirana socijalna anksioznost, koja je uključena u faktor Negativno internalizirane emocionalnosti, značajno narušeni socijalni odnosi (Turner i sur., 1986) te da puno vremena provode u izbjegavanju socijalnih kontakata (Kashdan, 2002).

Međutim, autor upitnika DiPOL-ovu ovu skalu zbog njezinog sadržaja zadržava u faktoru Introverzije. Kasnijom obradom podataka uočeno je i kako faktor Negativno internalizirane emocionalnosti ima umjerenu pozitivnu korelaciju s faktorom Antagonizam, dok su ostali faktori dobiveni u ovom istraživanju u niskim međusobnim korelacijama. Autori Petofaktorskog modela u koji je uključena ova domena govore o tri komponente antagonizma te je tako sumnjičavost ili skeptičnost prema drugima odlika kognitivne komponente, hladan i bezosjećajan stav prema drugima emocionalne komponente, a ponašajnu komponentu obilježava tvrdoglavost, nesuradljivost i bezobraznost (Mc Crae i Costa, 1987). I u ovom slučaju se čini važnim predstaviti nalaze dosadašnjih istraživanja koja se odnose na domenu Socijalne anksioznosti koja je uključena u faktor Negativno internalizirane emocionalnosti. Naime, brojna istraživanja govore o povezanosti socijalne anksioznosti sa sumnjičavošću. Sumnjičavost je prisutna i u kognitivnoj komponenti antagonizma i u dosadašnjim istraživanjima pokazala se povezana s problemima s kontrolom bijesa, hostilnošću, neasertivnošću i iskorištavanjem drugih osoba (Erwin i sur., 2003).

Ispitivanje konvergentno-divergentne valjanosti pokazalo je kako faktor Antagonizam pokazuje općenito najvišu povezanost sa sve tri domene psihopatije mjerene Inventarom psihopatskih osobina mladih. Faceta Antagonizam koju opisuju i Costa i McCrae (1992; prema Axelrod, Widiger, Trull i Corbitt, 1997) u ranijim istraživanjima pokazala je visoku povezanost s onim crtama ličnosti koje se uočavaju kod antisocijalnih, narcisoidnih, paranoidnih, graničnih i pasivno agresivnih poremećaja ličnosti. Iz brojnih istraživanja dobiveno je kako su crte ličnosti prisutne kod antisocijalnog poremećaja povezane s neiskrenošću, niskim altruizmom koji vodi ka iskorištavanju, agresijom te niskom potrebom za nježnošću (Axelrod, Widiger, Trull i Corbitt, 1997). S obzirom na ranija istraživanja, očekivano je kako će dimenzija Antagonizam najviše korelirati sa sve tri dimenzije iz Inventara psihopatskih osobina mladih. Povezanost Introverzije i facete Bezosjećajnost/Nemocionalnost potvrđuje ranija istraživanja u kojima su dobiveni rezultati koji pokazuju kako je faceta Bezosjećajnost/Neemocionalnost u visokim negativnim korelacijama s Ekstraverzijom, Otvorenošću i Ugodnošću iz Petofaktorskog modela Coste i McCraea (Roos, Bijttebier, Claes, Lilienfeld, De Fruyt i Decuyper, 2012). Za dimenziju Negativno internalizirane emocionalnosti utvrđene su vrlo niske korelacije sa subskalama Inventara psihopatskih osobina mladih što je očekivano jer ova dimenzija mjeri sklonost doživljavanja depresije i anksioznosti. Dobiveni rezultati u skladu su s prijašnjim istraživanjima koja ukazuju na povezanost psihopatskih osobina mladih s niskim razinama, ili pak nedostatkom, emocionalnih i internaliziranih problema poput depresije i anksioznosti (Brandt i sur., 1997; Frick, Lilienfeld, Ellis, Loney i Silverthorn, 1999; Frick, O'Brien, Wooton i McBurnett, 1994;

Toupin i sur., 1996; prema Campbell i sur., 2004). Dimenzije Kompulzivnosti i Transcedentnosti ostvaruju pozitivne korelacije s dimenzijom Bezosjećajnosti/Neemocionalnosti. Naime, kompulzivne osobe definiraju se kao osobe koje se rigidno pridržavaju različitih pravila, normi i propisa (Petz, 2005) što je u suprotnosti s doživljajem empatije. Ranija istraživanja potvrdila su kako je empatija negativno povezana s rigidnošću (Ladisich i Feil, 1988). Po pitanju dodirnog područja psihopatologije i transcedentnosti, odnosno religije potrebno je napomenuti kako postoje dvije vrste religioznosti, odnosno intrinzična i ekstrinzična (Ćorić, 2003). Razne studije pokazale su kako je ekstrinzična religioznosti povezana s predrasudama, dogmatizmom, autoritarnim karakteristikama ličnosti, vanjskom kontrolom i nižim stupnjem obrazovanja, a intrinzična religioznost je povezanija s odgovornošću, efektivnim djelovanjem i unutarnjom kontrolom (Meadow i Kahoe, 1984; prema Ćorić, 2003). Istraživanjem povezanosti intrinzične religioznosti i empatije dobiveno je kako je ovakva vrsta religioznosti povezana s altruizmom (Maclean, Walker i Matsuba, 2004; prema Glaman, 2013), dok rezultati druge studije govore u prilog tome da intrinzična religioznost nije povezana s empatijom i altruizmom te se ističe kako je ovakva religioznost povezana s egoističnom potrebom za rastom samopoštovanja (Batson i sur. 2008; prema Glaman, 2013). S druge strane, istraživanje Sarogloua i suradnika (2005; prema Glaman, 2013) pokazuje kako postoji pozitivna povezanost i religioznosti i spiritualnosti s altruizmom i empatijom, ali je takva povezanost pronađena samo kod pojedinaca koji žive u zajednici s drugim osobama, ne i za samce. Dakle, pregledom literature može se zaključiti kako je odnos religioznosti i empatije kompliciran, a važno je i napomenuti kako upitnik DiPOL u ovoj skali ne sadrži čestice koje odvojeno mjere intrinzičnu i ekstrinzičnu religioznost, nego na općeprihvaćene činjenice povezane s ocjenom osobne religioznosti.

Pregledom rezultata povezanosti faktora višeg reda upitnika DiPOL i skala nižeg reda Inventara psihopatskih osobina mladih uočljivo je kako Antagonizam i u ovom slučaju ostvaruje najveću povezanost s većinom skala Inventara psihopatskih osobina mladih. Nekoliko ranijih istraživanja pokazalo je kako ova crta ličnosti ostvaruje visoku povezanost s antisocijalnim i agresivnim ponašanjem (Dennis, Zeichner, Miller i Martinez, 2007). U ovom istraživanju najviša povezanost skala Inventara psihopatskih osobina mladih i Antagonizma je ona s Impulzivnošću, a autori jednog od istraživanja ove domene navode kako je Antagonizam pozitivno povezan ne samo agresivnim ponašanjem koje je potaknuto provokacijom što je slučaj kod Neuroticizma, nego općenito s agresivnim ponašanjem u različitim situacijama (Bettencourt, Talley, Benjamin i Valentine, 2006; prema Dennis, Zeichner, Miller i Martinez, 2007). Dimenzija Introverzije je pozitivno povezana s Neemocionalnošću i Bezobzirnošću. Naime, bitna sastavnica Introverzije je sramežljivost, a u istraživačkom radu Edelmana i McCuskerove (1986) dobiveno je kako je

empatija značajno negativno povezana upravo sa sramežljivošću. Dimenzija Kompulzivnost ima najvišu povezanost sa subskalom Grandioznosti što je za očekivati s obzirom da ova dimenzija i sama sadržava subskalnu koja se odnosi na istu crtu ličnosti. Transcedentnost u skladu s do sada navedenim pokazuje umjerenu povezanost s Neemocionalnošću, što je slučaj i s Negativno internaliziranom emocionalnošću. Naime, Negativno interalizirana emocionalnost u ovom upitniku odnosi se na unutarnji doživljaj depresije i anksioznosti (Krupić, 2013), a neka istraživanja pokazuju kako depresivni pojedinci pokazuju manje pozitivnih emocija pri ispitivanju što je očekivano povezano i s unutarnjim doživljajem (Ellgring, 1989; prema Chentsova-Dutton i sur., 2007).

Pregledom rezultata povezanosti skala višeg reda upitnika DiPOL i subskala upitnika Lexi70 uočava se kako je faktor Kompulzivnost upitnika DiPOL značajno i pozitivno povezan s dimenzijama Pozitivna valencija, Otvorenost te Savjesnost. Visoki rezultati na dimenziji Pozitivna valencija ukazuju na izrazit osjećaj superiornosti, egocentričnost i narcisoidnost te je u ranijim istraživanjima dobiveno kako je ova dimenzija povezana s procjenom vlastite dopadljivosti i atraktivnosti te akademske i radne efikasnosti (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010). Narcisoidnost je u ranijim istraživanjima konzistentno povezana s obilježjima crte grandioznosti koja je uključena u faktor Kompulzivnosti upitnika DiPOL, poput visokog samopoštovanja (Emmons, 1984, 1987; Raskin, Novacek i Hogan, 1991; Raskin i Terry 1988; Rhodewalt i Morf, 1995; prema Morf i Rhodewalt, 2001), pažnje usmjerene na sebe (Emmons, 1987; prema Morf i Rhodewalt, 2001), potrebom za jedinstvenošću (Emons, 1984; prema Morf i Rhodewalt, 2001) i sl. Nadalje, za dimenzije Otvorenost i Savjesnost ranije je utvrđeno kako pozitivno koreliraju s radnom i intelektualnom efikasnošću te radoholizom (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010) što se moglo očekivati i za skale ujedinjene pod Kompulzivnošću iz upitnika DiPOL.

Na osnovu dosadašnjih rezultata istraživanja očekivano je kako će Transcedentnost imati visoke pozitivne korelacije s Otvorenošću, ali rezultati ovog istraživanja pokazuju nisku povezanost. Meta-analiza istraživanja povezanosti crta ličnosti iz Petofaktorskog modela i religioznosti je pokazala da je religioznost povezana s ekstraverzijom, ugodnošću, savjesnošću i otvorennošću, međutim najkonzistentnija povezanost s religioznošću utvrđena je za ugodnost i savjesnost (Saraglou, 2002; prema Salmanpour i Issazadegan, 2012). Naime, Transcedentnost upitnika DiPOL, pored intrinzične i ekstrinzične religioznosti, ne razlikuje zrelu i nezrelu religioznost, a prema osoba zrele religioznosti ima izdiferenciran i dinamičan pogled na religiju, njezino vjerovanje obilježeno je otvorennošću, preispitivanjem i mogućnošću promjene (Allport,

1954; prema Allport i Ross, 1967). Dakle, pitanje o tome koji oblik religioznost je zastupljeniji pod Transcedentnošću upitnika DiPOL ostaje neriješeno.

Antagonizam pokazuje značajnu pozitivnu povezanost s Pozitivnom valencijom, Negativnom valencijom, Neprijatnošću/Agresivnošću, Negativnom emocionalnošću i Otvorenošću te značajnu negativnu povezanost sa Savjesnošću. Istraživanjima domene narcisodnosti koja je, kako je navedeno, uključena u Pozitivnu valenciju dobiveno je kako narcisoidne osobe općenito pokazuju pozitivno samopoimanje, imaju averzivni pogled na druge osobe te je ova crta ličnosti povezana s klinički značajnom hostilnošću i antagonizmom (Rhodewalt i Morf, 1995; prema Morf i Rhodewalt, 2001). Skala Negativne valencije sastoji se od subskala Manipulativnosti i Negativne slike o sebi, a u literaturi se navodi kako su antisocijalno ponašanje, obilježja narcisoidne, granične, paranoidne i pasivno agresivne ličnosti u više studija ostvarivala pozitivnu povezanost s antagonizmom (Axelrod, Widiger, Trull i Corbitt, 1997). Pojedini navedeni poremećaji ličnosti očekivano uključuju i manipulativnost u interpersonalnim odnosima. Tako je najčešći opis kliničara kada se radi o osobama kojima je dijagnosticiran, na primjer, granični poremećaj ličnosti da se radi o osobi koja je sklona manipuliranju (Nyquist Potter, 2006). Očekivano, najviše korelacije ovaj faktor ostvaruje s dimenzijom Neprijatnost/Agresivnost s obzirom na već spomenute ponašajne aspekte ljutnje i bijesa s kojima je utvrđena značajna pozitivna povezanost u više istraživanja. Važno je napomenuti kako dimenzije upitnika Lexi70 koje općenito pokazuju visoku povezanost s generalnom sklonošću za psihopatsko ponašanje su Negativna valencija, Agresivnost, Pozitivna valencija te negativan pol Savjesnosti (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010). Upravo ovakvu povezanost s ovim skalama, kako je i očekivano, ostvaruje dimenzija Antagonizma.

Dimenzija Negativno internalizirana emocionalnost iz upitnika DiPOL očekivano ostvaruje visoku pozitivnu povezanost s Negativnom emocionalnošću iz upitnika Lexi70. Ovo se može objasniti time što Negativna emocionalnost obuhvaća skale koje se odnose na brigu, napetost i tugu (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010), odnosno one skale koje sadržavaju internalizirane oblike emocionalnosti koje se nalaze i u spomenutoj dimenziji DiPOL-a.

Povezanost faktora Introverzije i skale Negativne valencije može se objasniti sastavnicom ove domene upitnika Lexi70 koju su autori istog nazvali Negativna slika o sebi. Ona je u dosadašnjim rezultatima istraživanja pokazala povezanost sa samooptuživanjem, samokriticizmom i udaljavanjem od drugih koje je obilježje Introverzije (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010). Umjerena negativna povezanost Introverzije i Pozitivne emocionalnosti može se objasniti time da introverzija predstavlja suprotan kraj dimenziji ekstraverzije. S druge strane, ekstraverzija podrazumijeva uključenost šest faceta među kojima je i toplina koja označava

srdačnost i dobrohotnost kao suprotne pojmove bezosjećajnosti i neemocionalnosti (Watson i Clark, 2007; prema Lucas i sur., 2000). Naime, ranije je utvrđeno kako Pozitivna emocionalnost značajno i umjereno korelira s Ekstraverzijom te se smatra da se osobe koje postižu visoke rezultate na njoj trude doživjeti što više različitih iskustava kako bi održale takav pozitivan stav (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Ovim istraživanjem utvrđena je djelomična inkrementalna valjanost upitnika DiPOL s obzirom da sa skalama upitnika Lexi70 pojedini faktori upitnika DiPOL ostvaruju najviše umjerenu povezanost. Crte ličnosti upitnika Lexi70 objašnjavaju između 20% i 58% varijance dimenzija sadržanih u Inventaru psihopatskih osobina mladih. Međutim, pored ovako sveobuhvatnog upitnika kakav je Lexi70, dimenzije upitnika DiPOL koje značajno predviđaju sve dimenzije psihopatskih tendencija dodatno povećavaju količinu objašnjene varijance za 4% u slučaju dimenzije Grandioznost/Manipulativnost Inventara psihopatskih osobina mladih, 11% dimenzije Bezosjećajnost/Neemocionalnost te 11% dimenzije Impulzivnost /Neodgovornost. U drugom koraku prikazane regresijske analize može se vidjeti i kako je dimenzija Intorverzije upitnika DiPOL najbolji prediktor Bezosjećajnosti/Neemocionalnosti, nakon čega slijedi Antagonizam. U brojnim ranijim istraživanjima (Costa i McCrae, 1990; Soldz i sur., 1993; Trull, 1992; Wiggins i Pincus, 1989; prema Axelrod, Widiger, Trull i Corbitt, 1997) utvrđena je povezanost introverzije s izbjegavajućim i shizoidnim crtama ličnosti. Shizoidni poremećaji s introverzijom imaju zajedničke faktore koji se odnose prvenstveno na nisku razinu topline u socijalnim odnosima te se kao njihova zajednička obilježja najčešće spominju hladnoća i distanciranost (Widiger i sur., 1994; prema Axelrod, Widiger, Trull i Corbitt, 1997). Antagonizam se, u odnosu na sve ostale dimenzije upitnika DiPOL i Lexi70, pokazao najboljim prediktorom facete Impulzivnost/Neodgovornost. Istraživanja ove domene pokazuju, kao što je već rečeno, njenu značajnu povezanost s nekima od poremećaja ličnosti (npr. antisocijalnim, graničnim i sl.) koje karakteriziraju neka od obilježja ličnosti, ili više njih, poput sklonosti obmanjivanju, eksploatorski odnos prema drugim osobama, agresivnost, tvrdoglavost, neemocionalnost, sumnjičavost te nizak altruizam (Widiger i sur., 1994; prema Axelrod, Widiger, Trull i Corbitt, 1997). U ranije prikazanoj korelacijskoj analizi upravo je Antagonizam ostvarivao najveću povezanost sa sve tri dimenzije Inventara psihopatskih osobina mladih, nakon čega slijedi Introverzija koja ima najveću povezanost s facetom Bezosjećajnost/Neemocionalnost. Ove dvije dimenzije pokazale su se boljim prediktorima Bezosjećajnosti/Neemocionalnosti u odnosu na ostale dimenzije upitnika DiPOL, ali i facete upitnika Lexi70. U slučaju dimenzije Grandioznost/Manipulativnost boljim prediktorima od Antagonizma pokazale su se facete Negativna valencija i Pozitivna valencija upitnika Lexi70. S

druge strane, iako je Kompulzivnost u ovom istraživanju imala značajnu povezanost sa sve tri dimenzije Inventara psihopatskih osobina mladih nije se pokazala značajnim prediktorom bilo koje od njih. Pregledom povezanosti ove domene i skala nižeg reda Inventara psihopatskih osobina mladih primjetno je kako je Kompulzivnost značajno povezana jedino sa skalama Grandioznosti, Neemocionalnosti i Impulzivnosti od kojih svaka pripada jednoj domeni psihopatskih tendencija, ali ne i s ostalim skalama koje su uključene u neku od tri domene. Nadalje, domena Transcedentnosti i skala Religioznosti u ovom istraživanju općenito pokazuju nemogućnost razlikovanja vrste religioznosti. S obzirom na rezultate istraživanja na ovom području, a koji su predstavljeni u ranijem tekstu, ukoliko je u ovom upitniku zastupljenija intrinzična religioznost ne može se očekivati kako će domena Transcedentnosti biti značajan prediktor psihopatskih osobina.

Nalazi ovog rada upućuju na zadovoljavajuću konvergentno-divergentnu i inkrementalnu valjanost upitnika DiPOL dok dobiveni faktori odgovaraju prijašnjim dimenzionalnim modelima i istraživanjima u okviru takvih modela, osim Transcedentnosti koja se u ovom upitniku javlja kao zasebna dimenzija. Dobiveni rezultati također pridonose boljem razumijevanju prirode odnosa pojedinih osobina ličnosti i psihopatskih tendencija. Iako se dobiveni rezultati ne mogu generalizirati zbog premalog i nereprezentativnog uzorka, nalazi mogu poslužiti za planiranje daljnjih istraživanja i eventualnu praktičnu primjenu upitnika Dimenzionalne Procjene Osobina Ličnosti (DiPOL). Navedeno je kako je dimenzija Transcedentnosti u ovom istraživanju pokazala nepotpunu diferencijaciju vrsta religioznosti te je potrebno ispitati njezinu povezanost s Upitnikom o dimenzijama religioznosti i njezinu utjecaju na svagdanji život (UDR; Ćorić, 2003). Nadalje, kako bi upitnik koji se temelji na ovakvim subjektivnim procjenama pronašao svoju uporabu i dijagnostičke svrhe potrebno je odrediti granične vrijednosti, valjanost iskaza te domenu koju upitnik ispituje.

Zaključak

Provedenim istraživanjem, na osnovu faktorske analize drugog reda, potvrđena je petofaktorska struktura upitnika Dimenzionalne Procjene Osobina Ličnosti (Krupić, 2013). Pet dobivenih faktora ranije su nazvani: Kompulzivnost, Transcedentnost, Antagonizam, Negativno internalizirana emocionalnost i Introverzija. Konvergentno-divergentna valjanost provjerena je na osnovu korelacija navedenog upitnika te upitnika Lexi70 (Smederevac, Mitrović, Čolović, 2006) i Inventara psihopatskih osobina mladih (YPI) (Andershed i sur., 2002). Istraživanjem je utvrđeno kako DiPOL umjereno korespondira s postojećim dimenzionalnim modelima psihopatologije ličnosti te da je njegova inkrementalna valjanost djelomično zadovoljena. Upitnik je pokazao da je mogućnost njegove primjene moguća u domeni istraživanja, ali za kompleksniju primjenu potrebna su dodatna istraživanja i poboljšanja skala kako nižeg tako i višeg reda.

Literatura

- Allport, G.W i Ross, J.M. (1967). Personal religious orientation and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5 (4), (str. 432-442).
- Axelrod, S. R., Widiger, T. A., Trull, T. J. i Corbitt, E. M. (1997). Relations of Five-factor model antagonism facets with personality disorder symptomatology. *Journal of Personality Assessment*, 69 (2), (str. 297-313).
- APA 2013 American Psychiatric Association (2013). Diagnostic and statistic manual of mental disorders (DSM-V). *American Psychiatric Association*
- APA 2000 American Psychiatric Association (2000). Diagnostic and statistic manual of mental disorders (DSM-IV). *American Psychiatric Association*
- APA 1980 American Psychiatric Association (1980). Diagnostic and statistic manual of mental disorders (DSM-III). *American Psychiatric Association*
- Bagge, C. L., & Trull, T. J. (2003). DAPP-BQ: Factor structure and relations to personality disorder symptoms in a non-clinical sample. *Journal of Personality Disorders*, 17(1), (str.19-32).
- Begić, D. (2011). *Psihopatologija*. Zagreb: Medicinska naklada
- Brackett, M.A. i Mayer, J.D. (2003). Convergent, discriminant, and incremental validity of competing measures of emotional intelligence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 91, (str. 780-795).
- Campbell, M.A., Porter, S. i Santor, D. (2004). Psychopathic traits in adolescent offenders: an evaluation of criminal history, clinical, and psychosocial correlates. *Behavioral Science and the Law*, 22, (str. 23-47).
- Chentsova-Dutton, Y.E., Chu, J.P., Tsai, J.L., Rottenberg, J., Gross, J.J. i Gotlib, H. (2007). Depression and emotional reactivity: Variation among Asian Americans of east Asian descent and European Americans. *Journal of Abnormal Psychology*, 116 (4), (str. 776-785).
- Clark, L. A. (2005). Temperament as a unifying basis for personality and psychopathology. *Journal of Abnormal Psychology*, 114 (4), (str. 505-521).
- Dennis, E.R., Zeichner, A., Miller, J.D. i Martinez, M.A. (2007). Psychopathy and aggression: Examining the role of psychopathy factors in predicting laboratory aggression under hostile and instrumental conditions. Athens: University of Georgia, Department of Psychology

- Ćorić, Š. (2003). *Psihologija religioznosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Edelmann, R. J. i McCusker, G. (1986). Introversion, neuroticism, empathy and embarrassability. *Personality and Individual Differences*, 7 (2), (str. 133-140).
- Glaman, R.B. (2013). Uncovering the relations among religiosity, empathic concern, and helping. Oshkosh: The University of Wisconsin
- Kashdan, T. (2002). Social anxiety dimensions, neuroticism, and the contours of positive psychological functioning. *Cognitive Therapy and Research*, 26, (str. 789-810).
- Kline, R. B. (2005). Principles and practice of structural equation modeling. The Guilford Press. New York.
- Krueger, R. F., Skodol, A.E., Livesley, W. J., Shrout, P.E. i Huang, Y. (2007). Synthesizing dimensional and categorical approaches to personality disorders: refining the research agenda for DSM-V Axis II. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 16 (1), (str. 65-73).
- Krupić, D. (2013). *Dimenzionalna Procjena Osobina Ličnosti (DiPOL): Utvrđivanje faktorske strukture psihopatologije ličnosti*. Neobjavljena doktorska disertacija. Osijek: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta
- Ladisich, W. i Feil W.B. (1988). Empathy in psychiatric patients. *British Journal of Medical Psychology*, 61 (2), (str. 155-162).
- Lucas, R.E., Diener, E., Grob, A., Suh, E.M. i Shao, L. (2000). Cross-Cultural Evidence for the Fundamental Features of Extraversion. *Journal of Personality and Social Psychology*. 79 (3), (str. 452-468).
- Mervielde, I. i Asendorpf, J.B. (2010). Variable-centered and person-centered approaches to childhood personality. U Hampson, S. E. (ur.). *Advances in Personality Psychology*. (str. 37-76). Philadelphia: Taylor&Francis
- Morf, C. C. i Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the Paradoxes of Narcissism: A Dynamic Self-Regulatory Processing Model. *Psychological Inquiry*, 12 (4), (str. 177-196).
- Nyquist Potter, N. (2006). What is manipulative behavior, anyway? *Journal of Personality Disorders*, 20 (2), (str. 139-156).
- Petz, B. (ur.) (2005). *Psihologijski rječnik*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Regier, D. A. (2007). Dimensional approaches to psychiatric classification: refining the research agenda for DSM-V: an introduction. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 16 (1), (str. 1-5).

- Roos, A., Bijttebier, P., Claes, L., O Lilienfeld, S., De Fruyt, F. i Decuyper, M. (2012). Psychopathic traits in adolescence and the five factor model of personality. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 34 (1), (str. 84-93).
- Roth, M. i von Collani, G. (2007). A head-to-head comparison of Big-Five types and traits in the prediction of social attitudes : Further evidence for a five-cluster typology. *Journal of Individual Differences*, 28, (str. 138-149).
- Rushton, J. P., Irwing, P. i Booth, T. (2010). A general factor of personality (GFP) in the personality disorders: Three studies of the Dimensional Assessment of Personality Pathology – Basic Questionnaire (DAPP-BQ). *Twin Research and Human Genetics*, 13, (str. 301-311).
- Salmanpour, H. i Issazadegan, A. (2012). Religiosity Orientations and Personality Traits with Death Obsession. *International Journal of Psychological Studies*, 4 (1), (str. 150-157).
- Simonsen, E. i Widiger, T.A. (2005). Alternative dimensional models of personality disorder: finding a common ground. *Journal of Personality Disorders*, 19 (2), (str. 110-130).
- Simms, L.J. i Clark, L.A. (2006) The Schedule for Nonadaptive and Adaptive Personality (SNAP): A dimensional measure of traits relevant to personality and personality pathology. U Strack, S. (ur.). *Differentiating normal and abnormal personality* (str. 431-449). New York: Springerlink Publishing Company.
- Smederevac, S., Mitrović, D. i Čolović, P. (2010). *Velikih pet plus dva (VP+2): primena i interpretacija*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju
- Svrakic, D. M., Draganic, S., Hill, K., Bayon, C., Przybeck, T. R., i Cloninger, C. R. (2002). Temperament, character, and personality disorders: etiologic, diagnostic, treatment issues. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 106 (3), (str. 189-195).
- Trull, T.J. (2005). Dimensional models of personality disorder: coverage and cutoffs. U Widiger, T.A., Simonsen, E., Sirovatka, P.J. i Regier, D.A. (ur.), *Dimensional models of personality disorders* (str. 171-188). Washington D.C.: American Psychiatric Association.
- Turner, S., Beidel, D., Dancu, C. i Keys, D. (1986). Psychopathology of social phobia and comparison to avoidant personality disorder. *Journal of Abnormal Psychology*, 95, (str. 389-394).
- Widiger, T. A. (2005). Five factor model of personality disorder: Integrating science and practice. *Journal of Research in Personality*, 39, (str. 67-83).